

Θεματικά
Εργαστήρια

Ηλεκτρονικό
Ενημερωτικό
Δελτίο

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Ιούλιος 2023 | Τεύχος 13

Κοινωνικός διάλογος, ψηφιακός μετασχηματισμός και παραγωγική αναδιάρθρωση

Βάλια Αρανίτου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα:

«Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»

Πράξη:

«Διεύρυνση της Λειτουργίας και των Δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ» MIS 5000996

Πακέτο Εργασίας 7:

«Κύκλος Διαδικτυακών Θεματικών Εργαστηρίων (Online Workshops)»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ
Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων

Εμμανουήλ Μπενάκη 71 Α, 106 81, Αθήνα
Τηλ: 210 3327710 • Fax: 210 3304452
www.ineobservatory.gr • www.inegsee.gr

Συγγραφέας:
Βάγια Αρανίτου

Σχεδιασμός - σελιδοποίηση:
Γιάννης Γιαννακόπουλος

Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν κείμενο είναι του συγγραφέα και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις της ΓΣΕΕ.

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη. Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.

ISSN: 2732-9879
ISBN: 978-618-5668-70-9
Copyright © INE ΓΣΕΕ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

05

**ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ**

06

**ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑΣ**

07

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

08

1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

10

**1.1 Ο ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ**

12

**1.2 Ο ΜΗ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

16

2. ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

21

**3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ**

24

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

27

5. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

31

**6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΙΑ
ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΔΙΑΛΟΓΟΥ**

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ, στο πλαίσιο της Πράξης με τίτλο «Διεύρυνση της λειτουργίας και των δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ» και του Υποέργου 1 «Διεύρυνση της λειτουργίας και των δράσεων του Παρατηρητηρίου Κοινωνικών και Οικονομικών εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας (ΙΝΕ) της ΓΣΕΕ», οργανώνει **«Κύκλο διαδικτυακών θεματικών εργαστηρίων» (Online Workshops)**. Τα υπό διαπραγμάτευση ζητήματα αφορούν (μακρο ή μικρο) οικονομικά, κοινωνικά, εργασιακά και εκπαιδευτικά θέματα κομβικού ενδιαφέροντος για τον κόσμο της μισθωτής εργασίας και το σύνολο του εργατικού δυναμικού, τα οποία εμπίπτουν στην επιστημονική και ερευνητική εστίαση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ.

Το Διαδικτυακό Θεματικό Εργαστήριο με τίτλο «Κοινωνικός διάλογος, ψηφιακός μετασχηματισμός και παραγωγική αναδιάρθρωση» στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας με τίτλο «Οικονομική Κοινωνιολογία» υλοποιήθηκε στις 07/12/2022. Εισηγήτρια του εργαστηρίου ήταν η κυρία Βάβλια Αρανίτου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του ΕΚΠΑ και Επιστημονική Διευθύντρια του ΙΝΕΜΥ-ΕΣΕΕ. Στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται τα συστήματα και οι θεσμοί κοινωνικής εκπροσώπησης, η οργάνωση της εργασίας και οι εργασιακές σχέσεις καθώς και οι θεωρητικές και πολιτικοθεσμικές συσχετίσεις οικονομίας και δημοκρατίας. Το θεματικό εργαστήριο βασίστηκε στην παρουσίαση εισήγησης, την οποία ακολούθησε ανταλλαγή απόψεων και σύνθεση προβληματισμών σε επίπεδο ολομέλειας. Η εισήγηση, καθώς επίσης οι προβληματισμοί και τα συμπεράσματα του διαδικτυακού θεματικού εργαστηρίου, αποτυπώθηκαν στο παρόν Ηλεκτρονικό Ενημερωτικό Δελτίο.

Ο Υπεύθυνος της Πράξης

Χρήστος Γούλας, PhD

Γενικός Διευθυντής ΙΝΕ ΓΣΕΕ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑΣ

Η Βάλια Αρανίτου σπούδασε οικονομικά και πολιτική επιστήμη στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο [Université Paris Dauphine](#) στο Παρίσι. Στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται οι θεσμοί και το σύστημα κοινωνικής εκπροσώπησης, η ταξική ανάλυση, η οργάνωση της εργασίας/οι εργασιακές σχέσεις και ο κοινωνικός διάλογος, οι θεωρητικές και πολιτικοθεσμικές συσχετίσεις οικονομίας και δημοκρατίας, καθώς και οι πολυσήμαντες όψεις της μικρής επιχειρηματικότητας. Από το 2008 είναι επιστημονική διευθύντρια του INEMY του ερευνητικού Ινστιτούτου της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας. Είναι συγγραφέας βιβλίων ενώ άρθρα της έχουν δημοσιευτεί στα ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά. Έχει εκπονήσει σειρά μελετών που αφορούν τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα και την οργάνωση του κλάδου του εμπορίου ενώ παράλληλα συμμετέχει ενεργά σε εθνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα και σε επιστημονικές επιτροπές. Στις δημοσιεύσεις της περιλαμβάνονται τα: *Retailing. Ιστορία, οικονομία και μετασχηματισμοί στο λιανικό εμπόριο*, Αθήνα, Economia (2021), *Peak level social dialogue and Covid-19: The European experience, the Greek case*, (με Χ. Γούλα), Γενεύη, ILO (2021), *Ο Οικονομικός και κοινωνικός ρόλος των ΜμΕ Επιχειρήσεων στην Ελλάδα*, (με Αντώνη Αγγελάκη, Γιώργο Ιωαννίδη και Μιχάλη Νικολακάκη), Αθήνα, Ινστιτούτο Ν. Πουλιαντζάς (2021), *Η μεσαία τάξη στην Ελλάδα την εποχή των Μνημονίων: μεταξύ κατάρρευσης και ανθεκτικότητας*, Θεμέλιο, Αθήνα (2018), *Η συλλογική εκπροσώπηση των εμπόρων: Από τον 19ο αιώνα στην ΕΣΕΕ* (σε συνεργασία με τον καθηγητή Μιχάλη Ψαλιδόπουλο), INEMY –ΕΣΕΕ, Αθήνα, (Απρίλιος 2014), *Κοινωνικός Διάλογος και εργοδοτικές οργανώσεις: Από τη συνεργασία των κοινωνικών εταίρων στην ηγεμονία των «αγορών»*, Σαββάλας, Αθήνα (2012) και *Το μικρό εμπόριο στην Μεταπολεμική Ελλάδα: Η πολιτική μιας αμφίβολης επιβίωσης*, Παπαζήσης, Αθήνα (2006).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εισήγηση αυτή επιχειρείται η ανάδειξη του ρόλου που θα μπορούσε να έχει ο Κοινωνικός Διάλογος στη συζήτηση που φαίνεται να έχει ξεκινήσει και που συνδέει τον ψηφιακό μετασχηματισμό με την «απαραίτητη» παραγωγική αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Τόσο ο ψηφιακός μετασχηματισμός, όσο και η παραγωγική αναδιάρθρωση δεν είναι διαδικασίες ουδέτερες που συντελούνται εν κενώ. Ανάλογα με το περιεχόμενο και την οπτική που θα επιχειρηθούν, επηρεάζουν τόσο την ποιότητα των εργασιακών σχέσεων όσο και την ίδια την κατεύθυνση, τις προτεραιότητες αλλά και τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, οι σχετικές επιλογές που φυσικά πάντα προσδιορίζονται από την αντιπαράθεση και την ισορροπία που προκύπτει από τις συλλογικότητες των κοινωνικών φορέων και το θεσμικό πλαίσιο που τις διευθετεί, προσδιορίζουν τη δίκαιη, συμπεριληπτική και ισόρροπη κοινωνικά και γεωγραφικά αναπτυξιακή διαδικασία.

Το παρόν σύντομο κείμενο έχει την ακόλουθη διάρθρωση. Αρχικά θα παρουσιαστεί συνοπτικά η έννοια του Κοινωνικού Διαλόγου και την ιστορική εξέλιξη της στην Ελλάδα. Στη συνέχεια δούμε συνοπτικά τι περιλαμβάνει και πως περιγράφεται αυτό που αποκαλούμε Ψηφιακός Μετασχηματισμός. Ακολούθως αφού αναλύσουμε τη διαφορά μεταξύ μεγέθυνσης και ανάπτυξης θα επιχειρήσουμε να φωτίσουμε όψεις της θρυλούμενης παραγωγικής ανασυγκρότησης της Ελληνικής οικονομίας. Τέλος θα εξετάσουμε περισσότερο αναλυτικά το ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει ο Κοινωνικός Διάλογος σε αυτήν την εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία.

1.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ο κοινωνικός διάλογος αποτελεί μια διαδικασία διαβούλευσης που διεξάγεται από τους θεσμικούς κοινωνικούς εταίρους. Περιλαμβάνει τις συζητήσεις, διαβουλεύσεις, τις διαπραγματεύσεις αλλά και τις κοινές δράσεις που αναλαμβάνονται από τις οργανώσεις των κοινωνικών εταίρων που εκπροσωπούν τις δύο πλευρές (εργαζομένων και εργοδοτών). Στην παρουσίαση αφού δούμε αρχικά το ιστορικό πλαίσιο του Κοινωνικού Διάλογου και το ρόλο του σε αυτό που αποκαλούμε Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου θα επικεντρωθούμε στην ελληνική περίπτωση.

Οι οργανώσεις και οι θεσμοί κοινωνικής εκπροσώπησης αποτελούσαν, μεταπολεμικά στην Ευρώπη και Μεταπολιτευτικά στην Ελλάδα, τους κυριότερους διαύλους για τη διατύπωση ανταγωνιστικών συμφερόντων στο αναφορικά με το ρόλο του κράτους και την διαμόρφωση των δημοσίων πολιτικών. Μέχρι και το 1980 οι οργανώσεις επεδίωκαν, στη βάση πολιτικών αιτημάτων και διεκδικήσεων, ακόμα και με κινηματικές ή ακτιβιστικές δράσεις να επηρεάσουν το μίγμα των κρατικών πολιτικών.

Στην Ελλάδα, για μεγάλο χρονικό διάστημα, ο όρος «κοινωνικός διάλογος» ταυτιζόταν με τις συλλογικές διαπραγματεύσεις με στόχο την υπογραφή συλλογικών συμβάσεων εργασίας (Σ.Σ.Ε.). Βέβαια, σταδιακά και λόγω της εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης, καταγράφεται μία ευρύτερη χρήση του όρου, ο οποίος περιλαμβάνει:

α. τον αυτόνομο κοινωνικό διάλογο, δηλαδή τις συλλογικές διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις πιο αντιπροσωπευτικές οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων,

β. τη θεσμοθετημένη διαβούλευση της κυβέρνησης με τους εκπροσώπους των κοινωνικών εταίρων, η οποία διεξάγεται μέσα από μόνιμες δομές διαλόγου σε εθνικό επίπεδο [βλ. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ν. 2232/1994)], και

γ. τη μη θεσμοθετημένη διαβούλευση, η οποία είτε διεξάγεται σε μη επίσημα fora, διαρκή (π.χ. Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας) ή προσωρινά (π.χ. Εθνική Συντονιστική Επιτροπή για το Ευρώ), είτε λαμβάνει τη μορφή περισσότερο ή λιγότερο διαρθρωμένων (structured) τριμερών ή διμερών επαφών της κυβέρνησης με τους κοινωνικούς εταίρους.

1.1 Ο θεσμοθετημένος κοινωνικός διάλογος σε εθνικό επίπεδο στην Ελλάδα

Σημαντικότερες εκφάνσεις αυτού του διαλόγου είναι η συμμετοχή των εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων στα κέντρα αποφάσεων (1.1α), οι συλλογικές διαπραγματεύσεις για την υπογραφή της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας (Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.) (1.1β) και η λειτουργία της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (1.1γ).

1.1α Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων σε Επιτροπές και Συμβούλια Δημόσιων Πολιτικών

Στη δεκαετία του 1990 παρατηρείται μία σημαντική διεύρυνση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στα όργανα πολιτικής. Εκπρόσωποι της Γ.Σ.Ε.Ε. συμμετέχουν σε περίπου 140 Επιτροπές και Συμβούλια αρμοδιότητας διαφόρων Υπουργείων (με κυρίαρχη την παρουσία τους στις Επιτροπές του Υπουργείου Εργασίας, του Υπουργείου Υγείας – Πρόνοιας και του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας) σε 3 Περιφερειακά Συμβούλια, 9 Επιτροπές της Νομαρχίας Αττικής και Πειραιά και σε όλες τις Επιτροπές Παρακολούθησης της πορείας του Γ' ΚΠΣ. Πιο χαρακτηριστικές από αυτές είναι το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), το Εθνικό Συμβούλιο Καταναλωτών, το Εθνικό Συμβούλιο Εξαγωγών και ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), όπου, μάλιστα, η διοίκηση είναι τριμελής και ισομελής και οι δύο κοινωνικοί εταίροι ορίζουν δικό τους εκπρόσωπο ως Αντιπρόεδρο. Μετέχουν επίσης στο Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, σε Επιτροπές Παρακολούθησης του Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα, στα Διοικητικά Συμβούλια του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας κ.λ.π.

1.1β Η παραδοσιακή μορφή κοινωνικού διαλόγου: οι συλλογικές διαπραγματεύσεις για την υπογραφή των Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.

Η διαδικασία που ακολουθείται σήμερα για τη διαπραγμάτευση και την υπογραφή των Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. είναι η κατεξοχήν έκφραση ενός παγιωμένου κλίματος κοινωνικής ειρήνης. Αντανακλά τη βούληση των μερών (Γ.Σ.Ε.Ε., ΣΕΒ, ΕΣΣΕ, ΓΣΕΒΕΕ) για δέσμευση και εξεύρεση κοινών λύσεων όχι μόνο για τα δικαιώματα των εργαζομένων, αλλά και για ευρύτερα ζητήματα απασχόλησης, κατάρτισης, ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας, **χωρίς κρατική παρέμβαση ή προσφυγή σε μεσολάβηση τρίτων προσώπων ή μηχανισμών**. Η ωρίμανση στις σχέσεις των μερών επιβεβαιώνεται και από τη χρονική διάρκεια των Ε.Γ.Σ.Σ.Ε., που είναι κατά κανόνα διετής.

1.1γ Ο κοινωνικός διάλογος μέσα από την Ο.Κ.Ε.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Ο.Κ.Ε.) ιδρύθηκε με το Ν. 2232/1994 ως κεντρικό βήμα κοινωνικού διαλόγου με τους αντιπροσωπευτικότερους κοινωνικούς φορείς της χώρας για τα θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η

σύνθεση της Ο.Κ.Ε. βασίστηκε στην αντίστοιχη σύνθεση της Ο.Κ.Ε. των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γι' αυτό αποτελείται από τρεις ομάδες: (α) η πρώτη εκφράζει τους επιχειρηματίες –εργοδότες, (β) η δεύτερη τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα και στη δημόσια διοίκηση και (γ) η τρίτη τις λοιπές παραγωγικές τάξεις (αγρότες, ελεύθερους επαγγελματίες, τοπική αυτοδιοίκηση, επιμελητήρια, διάφορες ομοσπονδίες κ.α.). Ο νόμος ορίζει ονομαστικά τις οργανώσεις που συμμετέχουν στην Ο.Κ.Ε., οι οποίες είναι τριτοβάθμιες και αντιπροσωπευτικές του χώρου που εκφράζουν. Η Ο.Κ.Ε. έχει κυρίως γνωμοδοτική-συμβουλευτική αρμοδιότητα επί σχεδίων νόμων για θέματα εργασιακά, κοινωνικοασφαλιστικά, επενδύσεις, φορολογικά, οικονομικής ανάπτυξης κλπ. Μάλιστα στην πρόσφατη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η Ο.Κ.Ε. αναδείχθηκε σε συνταγματικό θεσμό (άρθρο 82 παρ. 3 Σ1975/1986/2001).

1.2 Ο μη θεσμοθετημένος κοινωνικός διάλογος σε εθνικό επίπεδο στην Ελλάδα

Εκτός από τις παραπάνω μόνιμες δομές κοινωνικού διαλόγου που είτε είναι θεσμοθετημένες (Ο.Κ.Ε.), είτε τελούν υπό θεσμοθέτηση (Εθνική Επιτροπή Απασχόλησης, Εθνική Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας), λειτουργούν ήδη και μόνιμες μη θεσμοθετημένες δομές όπως το Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας (Ε.Σ.Α.).

Η πρώτη απόπειρα διεξαγωγής γενικευμένου τριμερούς διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους με στόχο τη συναίνεση για μεταρρυθμίσεις ενόψει της ένταξης της χώρας στην Ο.Ν.Ε. , καταγράφεται το όχι πολύ μακρινό 1997. Μετά από συζητήσεις έξι μηνών, υπεγράφη το σύμφωνο γνωστό ως «Σύμφωνο Εμπιστοσύνης κυβέρνησης και κοινωνικών εταίρων στην πορεία προς το 2000». Άλλες αξιοσημείωτες εμπειρίες μη θεσμοθετημένου διευρυμένου διαλόγου σε εθνικό επίπεδο καταγράφονται κατά το σχεδιασμό της μεταρρύθμισης του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος αλλά και του πλαισίου της φορολογικής μεταρρύθμισης.

Από τη δεκαετία του 1990, με την σταδιακή θεσμοθέτηση του Κοινωνικού Διαλόγου, καταγράφεται μια τεχνοκρατικοποίηση των οργανώσεων κάτι το οποίο φαίνεται και από τη δημιουργία των Ινστιτούτων των Κοινωνικών Εταίρων. Αυτή η μεταβολή επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το πολιτικό και διεκδικητικό πλαίσιο και σταδιακά εντάσσει τις οργανώσεις αυτές στο νέο μοντέλο κοινωνικής εκπροσώπησης. Ωστόσο παρ' όλη αυτή τη μεταβολή ακόμα και εάν είναι τεχνοκρατικό ιδίωμα είχαν ένα περιθώριο να εκφράζουν μέσα από τις τεχνοκρατικές αποτυπώσεις έστω και περιορισμένα πραγματικές πολιτικές διεκδικήσεις.

Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων (ΓΣΕΕ, ΣΕΒ, ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΣΕ, ΣΕΤΕ) στη διαμόρφωση των αναπτυξιακών και κοινωνικών πολιτικών από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, ακολουθώντας το παράδειγμα και τις κατευθύνσεις της Ε.Ε., συστηματοποιήθηκε και φάνηκε να συμβάλει τουλάχιστον στην καταγραφή και την ανάδειξη θέσεων (και σχετικών προτάσεων) που αφορούσαν τόσο στον κόσμο της εργασίας όσο και στις διάφορες πτυχές της επιχειρηματικότητας (μικρές ή μεγάλες επιχειρήσεις, κλαδικές πολιτικές κ.λπ.).

Το τελευταίο είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της επιστημονικής τεκμηρίωσης των θεσμών της κοινωνικής εκπροσώπησης, την θεσμική ενίσχυση των κοινωνικών εταίρων. Μπορεί βέβαια να επρόκειτο εν τέλει για μια διαδικαστική/τυπική νομιμοποίηση προειληθμένων στρατηγικών επιλογών. Ωστόσο η συμμετοχή αυτή προϋπέθετε την ανάπτυξη θέσεων μέσα από μια σχετικά οργανωμένη επιστημονική τεκμηρίωση των φορέων που συμμετείχαν στη διαδικασία. Στη βάση αυτή αναπτύχθηκαν περαιτέρω τα Ερευνητικά Ινστιτούτα των Κοινωνικών Εταίρων – στα οποία μάλιστα πολλοί νέοι επιστήμονες βρήκαν δουλειά- τα οποία επιπλέον έφεραν στο προσκήνιο ζητήματα και αιτήματα του κοινωνικού πεδίου αναφοράς τους. Αυτή η διαδικασία ήταν επίσης σημαντική

γιατί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έμμεσα αλλά και άμεσα αυτοί οι κοινωνικοί θεσμοί λογοδοτούσαν στα μέλη τους.

Έτσι, για παράδειγμα η υπογραφή της ΕΓΣΣΕ ήταν και αποτέλεσμα ερευνητικής δουλειάς όλων των Ινστιτούτων, η κατανομή των προγραμμάτων ΕΣΠΑ κατά τον ίδιο τρόπο τεκμηριώνονταν από το επιστημονικό προσωπικό των Ινστιτούτων αλλά ακόμα και η Ετήσια Έκθεση Ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας πέρναγε από τη βάση του επιστημονικού διαλόγου ανάμεσα στους φορείς.

Ωστόσο, όλη αυτή η διαδικασία αρχίζει να παραμερίζεται την εποχή των Μνημονίων και να εγκαταλείπεται εντυπωσιακά κατά την περίοδο της πανδημίας. Με την πανδημία φαίνεται ότι η κοινωνία και η κοινωνική δυναμική απλά πειθαρχεί στις αποφάσεις τεχνοκρατικών ομάδων που παρουσιάζονται ως υπέρτερες επιστημονικά απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη κοινωνική συμβολή και διεκδίκηση. Το επιτελικό κράτος στηριγμένο στην νομιμοποίηση τεχνοκρατών, χωρίς λογοδοσία, οργανώνεται με έναν πρωτόγνωρο συγκεντρωτισμό και αποφασίζει ερήμην της κοινωνίας. Πως έγινε αυτό και ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Ας αναφέρουμε σε κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα:

1. Στη διαχείριση της πανδημίας,
2. Στην Έκθεση Πισσαρίδη που αποτελεί το πλέον κλασσικό παράδειγμα
3. Στις τεκτονικές αλλαγές που καταγράφονται στη λειτουργία του ΟΑΕΔ
4. Στην ανάθεση σε ιδιωτική εταιρεία από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του έργου «Εκπόνηση ετήσιων εκθέσεων ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ για τα έτη 2013-2022.

1. Διαχείριση της Πανδημίας

Τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται στηρίζονται στις αποφάσεις των ειδικών. Με τον νόμο 4675/2020 (στο άρθρο) 10 συγκροτείται η Επιτροπή Εμπειρογνομητών Δημόσιας Υγείας (ΕΕΔΥ) η οποία «υποστηρίζει τον Υπουργό Υγείας και τον Γενικό Γραμματέα Δημόσιας Υγείας (ΓΓΔΥ) στην άσκηση του έργου τους και σε μονομερείς αποφάσεις του Υπουργείου Οικονομικών και Ανάπτυξης. Σε αυτές τις αποφάσεις βεβαίως απουσιάζει η όποια επιστημονική συμβολή των θεσμών κοινωνικής εκπροσώπησης ενώ αγνοείται ακόμα και η γνώμη των ηγεσιών τους. Αναφορικά με την ελληνική οικονομία, η αντιμετώπιση της πανδημίας, μέσω των lockdowns, οδήγησε σε αναστολή λειτουργίας ενός σημαντικό αριθμού επιχειρήσεων οδηγώντας σε ένα μεγάλο αριθμό αναστολής των συμβάσεων εργασίας¹ θεσμοθετώντας την **επιστρεπτέα προκαταβολή**, την αποζημίωση ειδικού σκοπού κα.

¹ Είναι χαρακτηριστικό πως τον Μάρτιο του 2021 το πλήθος των επιχειρήσεων σε αναστολή εργασίας ανήλθε σε 210.217 επιχειρήσεις, δηλαδή ποσοστό που αντιστοιχεί στο 14.8% του συνόλου των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας, ΕΛΣΤΑΤ (2021), «Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών Επιχειρήσεων σε Αναστολή Λειτουργίας λόγω της Πανδημίας της Νόσου του Κορωνοϊού (COVID-19)», Πειραιάς, 18 Μαΐου 2021.

Επί της ουσίας, η κυβέρνηση υιοθετούσε και υλοποιούσε μέτρα μονομερώς με τον κοινωνικό διάλογο να περιορίζεται σε ελάχιστες επαφές του Υπουργείου Εργασίας με μεμονωμένους κοινωνικούς εταίρους. Θα μπορούσαμε να πούμε πως δεν υπήρξε κάποια ανατροφοδότηση μεταξύ της Κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων σε σχέση με τα μέτρα που αφορούν στην εργασία. Αλλά και ο προσδιορισμός των κατηγοριών των πληττόμενων επιχειρήσεων, τουλάχιστον στην αρχική φάση, έγινε βάση υποθέσεων και όχι συγκεκριμένων αριθμοδεικτών αλλά κυρίως της εκτίμησης των οικονομικών αποτελεσμάτων.

2. Η Έκθεση Πισσαρίδη που οδήγησε στο περιβόητο ΕΛΛΑΔΑ 2.0- «Ελληνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας»

Το σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία γνωστό ως «Έκθεση Πισσαρίδη», είναι αποτέλεσμα μια ομάδας ειδικών που ορίστηκαν από την Κυβέρνηση χωρίς ουσιαστικό επιστημονικό input από την πλευρά των θεσμών κοινωνικής εκπροσώπησης. Ουσιαστικά συγκροτεί τη βάση της πρότασης για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που κατέθεσε η Ελληνική Κυβέρνηση στην ΕΕ. Παρά την για πολλούς, «τολμηρή» ματιά φαίνεται να ξεχνιέται ότι η Έκθεση αναπαράγει εν πολλοίς το γνωστό *Πέρα από τη λιτότητα* (από τους ίδιους ακριβώς συγγραφείς)², αλλά και την πολυδιαφημισμένη έκθεση της McKinsey *'Greece 10 Years Ahead'*.

Αρχικά η Έκθεση Πισσαρίδη επιχειρήσει πλήρως να παρακάμψει την όποια πιθανή συμβολή των θεσμών κοινωνικής εκπροσώπησης (ενδεικτικά αναφέρει ότι οι ΜΜε γκρίζα ζώνη) κάτι που εν τέλει μετά από διαμαρτυρίες περιορίστηκαν σε σύντομα σημειώματα (ΕΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ, ΓΣΕΕ) τα οποία απεστάλησαν στο γραφείο Πρωθυπουργού. Πλεονάζει η παρατήρηση ότι τα τρία αυτά σημειώματα, παρότι θέτουν επί των τύπων τον ήλον, αγνοήθηκαν.

² Βαγιανός Δ., Βέττας Ν., Μεγύρ Χ., Πισσαρίδης Χρ.(επιμ.) 2017, Πέρα από τη Λιτότητα Για μια νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

3. ΟΑΕΔ // ΔΥΠΑ

Τρίτο σχετικό παράδειγμα αποτελεί μια πρόσφατη εξέλιξη που αφορά στον ΟΑΕΔ. Ο νέος νόμος για τον ΟΑΕΔ που αλληλόζει συγχρόνως το όνομά του σε ΔΥΠΑ υλοποιεί μια λογική συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης του ρόλου των εθνικών θεσμικών κοινωνικών εταιρών και γενικότερα εξάρθρωσης των υφιστάμενων -και ήδη ελληνοεπιτικών- μορφών εταιρικής διακυβέρνησης (ειδικότερα στα θέματα των πολιτικών ενίσχυσης της απασχόλησης και συντονισμού των δράσεων επαγγελματικής κατάρτισης ενηλίκων), υπέρ μια «κρατικο-κυβερνητικής προσέγγισης» που συγκεντρώνει όλες τις εξουσίες (λήψη αποφάσεων, διαχείριση πόρων κ.ο.κ.) σε (κλειστά και ελάχιστης κοινωνικής νομιμοποίησης) κυβερνητικά όργανα. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου υπερ-συγκεντρωτικού μοντέλου στην αρχή μιας κρίσιμης περιόδου κατά την οποία η χώρα χρειάζεται να υλοποιήσει σημαντικότερες δράσεις και να κινητοποιήσει, άμεσα και με αποδοτικό τρόπο, τεράστιο όγκο χρηματικών πόρων (από Ταμείο Ανάκαμψης και νέο ΕΣΠΑ) εγκυμονεί σοβαρό κίνδυνο μονομερούς στόχευσης και πλημμελούς διαχείρισης των έργων.

Χαρακτηριστικά, η συμμετοχή των εκπροσώπων των κοινωνικών εταιρών μειώνεται από το 53% στο 36% και αντιθέτως της κυβέρνησης αυξάνεται από το 35% στο 45% με ότι συνεπάγεται αυτό για τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Έτσι ένα κυβερνητικό *συμβούλιο* (αποτελούμενο από εκπροσώπους συναρμόδιων υπουργείων και υπηρεσιών) εισηγείται σε μια κυβερνητική *επιτροπή* (αποτελούμενη και πάλι από κυβερνητικούς παράγοντες και με Πρόεδρο τον Διοικητή της ΔΥΠΑ) για την τελική απόφαση περί της εθνικής στρατηγικής δεξιοτήτων (ως η στρατηγική ανάπτυξης δεξιοτήτων της χώρας να είναι επιμέρους αντικείμενο των πολιτικών απασχόλησης), χωρίς καμιά συμμετοχή οποιουδήποτε κοινωνικού φορέα.

4. Τέλος, το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι η ανάθεση της Εκπόνησης ετήσιων εκθέσεων ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ για τα έτη 2013-2022 σε ιδιωτική εταιρεία από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας.

Μέχρι την περίοδο των Μνημονίων τα Ινστιτούτα των ΚΕ συμμετείχαν στην εκπόνηση εκπόνηση των Ετήσιων Εκθέσεων Ανταγωνιστικότητας. Η επανέναρξη αυτής της περιοδικής έκδοσης ανατέθηκε πλέον σε μια ιδιωτική εταιρεία χωρίς τα κριτήρια που κατά το παρελθόν προέκυπταν από τη σύνθεση των διαδικασιών του Κοινωνικού Διαλόγου.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι ο επιστημονικός λόγος των θεσμών κοινωνικής εκπροσώπησης από την πλήρη απουσία την δεκαετία του 1990, οδήγηθηκε σε μια σημαντική αναγνώριση (ίδρυση Ινστιτούτων, επιμόρφωση κλπ) αλλά και στην εργαλειοποίηση από τα προτάγματα των στρατηγικών επιλογών του εκσυγχρονισμού και της επανίδρυσης του κράτους. Φαίνεται ότι σήμερα περιθωριοποιείται αν δεν εξαφανίζεται και εάν δεν χάνεται στους διαδρόμους του απειλητικού για τη Δημοκρατία, επιτελικού κράτους.

2.

ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο «ψηφιακός μετασχηματισμός» είναι μια σημαντική τεχνολογική διαδικασία που διεισδύει σε πολλούς οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς τομείς. Κατά συνέπεια επηρεάζει και αγγαθλιάζει όλους όχι μόνο ως εργαζόμενους ή καταναλωτές αλλά και ως πολίτες. Πλέον εργαζόμαστε με διαφορετικό τρόπο, καταναλώνουμε με διαφορετικό τρόπο αλλά και η όλη συμμετοχή στην πολιτική διαδικασία είναι διαφορετική. Μια διαδικασία που επιτρέπει σε διαφορετικούς ενδιαφερόμενους να εισάγουν διάφορες μορφές καινοτομίας στην αντίστοιχη εταιρεία, επιχείρηση, κυβέρνηση, ακαδημαϊκό ίδρυμα ή άλλες δημόσιες υπηρεσίες. Οι αποχρώσεις του ψηφιακού μετασχηματισμού είναι ευρύτατες και δεν μπορούν να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Ωστόσο, εάν εξετάσουμε ξεχωριστά τους δύο όρους της νέας αυτής νοτικής και ουσιαστικής οντότητας θα εντοπίζουμε δύο γνωστές έννοιες.

Ο όρος **«Μετασχηματισμός»** περιγράφει μια γενική διαδικασία που ξεκινά με κάποια αρχική κατάσταση που κινείται προς μια αλλαγμένη και (μάλλον ;) βελτιωμένη κατάσταση. Ίσως σε αυτήν την περίπτωση η λέξη μετασχηματισμός δεν είναι η καλύτερη επιλογή λέξης, επειδή ο υποκείμενος μετασχηματισμός μπορεί να μην έχει ποτέ σταθερό τέλος, αλλά μάλλον να υποστεί μια συνεχή σειρά εξελικτικών βελτιστοποιήσεων που σχετίζονται με νέες μορφές επιχειρήσεων, παραγωγής, logistics, ιατρικής ή άλλες αλλαγές εντός του στοχευμένου τομέα. Ο όρος **«Ψηφιακός»** υποδηλώνει ότι πολλές αλλαγές στην κοινωνία, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία θα οδηγηθούν από τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) που επιτρέπουν την επεξεργασία δεδομένων σε πραγματικό χρόνο και ακόμη και τη χρήση για την έξυπνη απόκτηση πληροφοριών για να παράσχουν στους ενδιαφερόμενους βελτιωμένη γνώση σχετικά με τις διαδικασίες και τα προϊόντα τους. Η μεταγενέστερη ψηφιοποίηση θα επέτρεπε επίσης τη βελτιστοποίηση, τις δραστηριότητες αυτοματισμού και τις τεχνικές παραγωγής διαφόρων μορφών.

Σε ευρωπαϊκό πλαίσιο αξίζει να αναφέρουμε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 9 Μαρτίου 2021 έθεσε ως στόχο τον ψηφιακό μετασχηματισμό ολόκληρης της Ευρώπης μέχρι το έτος 2030, με τρόπο που να μην ξεχωρίσει κανένα και καμία επιχείρηση ή πολίτη. Κανείς να μην μείνει στο περιθώριο και τελικά να μην γίνουν διακρίσεις, να ενισχύθει η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων αλλά και να προσφέρει στους πολίτες ευκαιρίες προωθώντας πάντα, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, την ευημερία και την βιωσιμότητα. Στόχος είναι να ενισχύσει τόσο το ανθρώπινο δυναμικό όσο και τις επιχειρήσεις για ένα πιο βιώσιμο και πάντα πιο ανθρωποκεντρικό μέλλον. Τα τέσσερα βασικά σημεία, τα οποία είναι άμεσα συνυφασμένα μεταξύ τους, με βάση τα οποία διαρρυθμίζεται το όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

1. Η ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων/εργασία
2. Ο εκσυγχρονισμός των υποδομών
3. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων
4. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσίων υπηρεσιών

Εργασία και ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων:

Η συζήτηση για τις τρέχουσες και τις πιθανές επιπτώσεις των ψηφιακών τεχνολογιών στη φύση της εργασίας περιορίζεται κυρίως εντός της Πανεπιστημιακής και Ερευνητικής κοινότητας. Η τεχνητή νοημοσύνη, η ρομποτική, η ανάλυση δεδομένων, οι ψηφιακές πλατφόρμες και ο αυτοματισμός, μεταξύ άλλων τεχνολογιών, προκαλούν έναν γρήγορο και βαθύ μετασχηματισμό της εργασίας. Μάλιστα, εξετάζονται και οι αλλαγές που είναι πιθανό να επιφέρουν αυτές οι τεχνολογίες στην εργασία ως ανθρώπινη σχέση. Παρά τις πολύ πραγματικές απειλές της ανεργίας, της εργασιακής ανασφάλειας, της επισφάλειας και της επιτήρησης, η τεχνολογία μπορεί επίσης να ενθαρρύνει την εμφάνιση μιας εργασιακής κουλτούρας που μετατοπίζει τις κλίμακες προς ένα σχεσιακό πεδίο και όχι προς ένα πεδίο συναλλαγής. Για το σκοπό αυτό, υποστηρίζουμε ότι η εργασία πρέπει να γίνει κατανοητή ως μια κοινωνική σχέση με τέσσερις διαστάσεις: ανταλλακτική αξία, εγγενής εξωοικονομικός σκοπός, επικοινωνία για αμοιβαίες υπηρεσίες και αντιστοιχία με πρωταρχικές ανθρώπινες ανάγκες σύμφωνα με αξίες χρήσης. Η κατανόηση του ψηφιακού μετασχηματισμού της εργασίας από αυτή την άποψη απαιτεί την κατανόηση της διαφοροποίησης και της ολοκλήρωσης αυτών των τεσσάρων διαστάσεων.

Σχετικά με την ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φιλοδοξεί ότι μέχρι το 2030, το 80% της ενήλικης κοινότητας θα διαθέτει τουλάχιστον τις βασικές γνώσεις – ψηφιακές δεξιότητες – digital skills για να μπορεί να διαχειριστεί την ψηφιακή μετάβαση σε όλα τα επίπεδα, άλλα και να βοηθήσει στην επίτευξη του μετασχηματισμού. Ο τεχνολογικός αλφαριθμητισμός, δεν έχει στόχο μόνο να καλλιεργήσει τις ψηφιακές δεξιότητες, αλλά και να αναδείξει τους κινδύνους που εγκυμονεί ο κυβερνοχώρος του διαδικτύου, καθώς και πως να μην χάνεται κανείς μέσα στις άπειρες πληροφορίες και παροχές- υπηρεσίες που προσφέρει το Internet. Για να επιτευχθεί αυτό φυσικά απαιτεί και άμεση παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω νομοθετικών έργων και νέων για την διασφάλιση και την προστασία τόσο των επιχειρήσεων, αλλά και ολόκληρης της Κοινότητας.

Ο εκσυγχρονισμός των υποδομών:

Σχετικά με την παράμετρο των υποδομών αλλά και τις δυνατότητες συνδεσιμότητας στο διαδίκτυο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει ως στόχο να αποκτήσει ηγετική θέση στο παιχνίδι των ψηφιακών εργαλείων με καινοτομίες που θα την κάνουν μια από τις πλέον ανταγωνιστικές δυνάμεις παγκοσμίως. Με συγκεκριμένα επενδυτικά προγράμματα και συντονισμένες πολιτικές στοχεύει, κάθε νοικοκυριό άλλα και κάθε φορέας και επιχείρηση, να διαθέτει πολύ γρήγορες ταχύτητες δικτύου στο σπίτι, δηλαδή συνδεσιμότητα gigabit μέσω οπτικών ινών. Ταχύτερη πρόσβαση, γρηγορότερες πληρωμές, διαδικτυακές αγορές χωρίς αναμονή είναι μερικά από τα προτερήματα που θα φέρει αυτή η δυνατότητα. Παράλληλα, ακόμη ένα όραμα, που έχει τεθεί προς επίτευξη είναι όλες οι πυκνά κατοικημένες περιοχές και τα αστικά κέντρα να έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο δίκτυο 5G χωρίς εμπόδια. Επίσης στόχος είναι η ανάπτυξη 10.000 κόμβων υψηλής ανάλυσης ή αλλιώς Cloud Data Centers τα οποία θα προσφέρουν πλήθος υπηρεσιών (συγκέντρωση) για την διαχείριση μεγάλων όγκων δεδομένων.

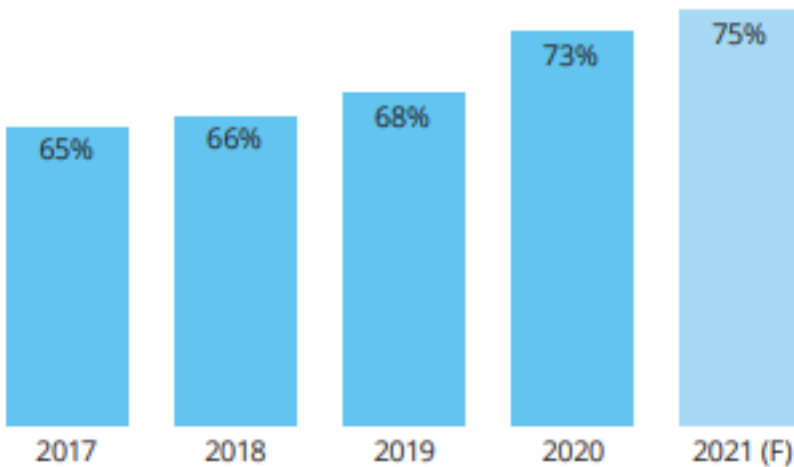
Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων:

Η πανδημία έφερε τρομερούς κλυδωνισμούς στον κλάδο του εμπορίου και το χώρο των επιχειρήσεων και κατέστησε για την πλειονότητα των επιχειρήσεων ουσιαστικής σημασίας την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών. Μέχρι το 2030 το δίκτυο 5G, το οποίο είναι το εργαλείο για την αξιοποίηση της τεχνολογίας, η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης, οι Υπηρεσίες Internet of Things (IoT), η ρομποτική, η εικονική πραγματικότητα θα είναι βάση για νέα προϊόντα, υπηρεσίες, εφαρμογές και φυσικά επιχειρηματικά μοντέλα. Φυσικά για την ομαλή αυτή εξέλιξη, η οποία δεν έχει καμία σχέση με όσα γνωρίζαμε μέχρι στιγμής, θα πρέπει να δημιουργηθεί μια νέα ψηφιακή ενιαία αγορά κατάλληλη και συμπεριληπτική για όλους χωρίς αποκλεισμούς.

Ποσοστά διαδικτυακών αγορών (προϊόντα & υπηρεσίες)

E-SHOPPERS IN EU-27 COUNTRIES

Percentage of internet users that bought goods or services online

SOURCES: EUROSTAT; NATIONAL E-COMMERCE ASSOCIATIONS; STATISTA

Ο στόχος αυτός συνδέεται άρρηκτα και με τα προαναφερθέντα. Είναι κοινά αποδεκτό ότι όσα βήματα και να κάνει μια επιχείρηση προς την ψηφιοποίηση, ακόμα κι αν έχει τα κατάλληλα μέσα και το κεφάλαιο να το κάνει, αν δεν έχει την σωστή υποδομή για να λειτουργεί σωστά και φυσικά αν δεν έχει το κατάλληλο εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό για να μπορεί να τα διαχειρίζεται, ο στόχος δεν θα είναι δυνατόν να υλοποιηθεί.

Από τα παραπάνω λοιπόν συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων, και το κατά πόσον είναι εφικτό να επιτευχθεί, θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν το επιχειρηματικό οικοσύστημα. Ο τεχνολογικός μετασχηματισμός θα εξαρτηθεί από το πόσο γρήγορα

και κατά πόσον είναι ικανές οι επιχειρήσεις να τον υιοθετήσουν. Πέραν από τις μεγάλες εταιρείες και τις επιχειρήσεις ο κλάδος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αποτελεί κι αυτός με την σειρά του μεγάλη πρόκληση για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Η ενιαία αγορά θα πρέπει να δημιουργήσει το έδαφος και τις κατάλληλες συνθήκες που θα θέσουν την βάση για τον μετασχηματισμό των ΜμΕ. Απαιτείται έντονη στήριξη από το κράτος και τις δημόσιες πολιτικές, αλλά και ουσιαστική βοήθεια, προκειμένου να μην μείνει καμία επιχείρηση στο περιθώριο της στασιμότητας. Ο μετασχηματισμός μπορεί να δημιουργεί νέες ευκαιρίες και νέες προοπτικές, όμως εγκυμονεί και κινδύνους καθώς δεν είναι μια ουδέτερη διαδικασία.

Ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα υλοποιηθεί αν μέχρι το 2030 το 75% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, έχει καταφέρει να υιοθετήσει και να θέσει σε λειτουργία διάφορες εξελιγμένες τεχνολογικές υπηρεσίες και εργαλεία όπως, τα Clouds, τα Big Data, και την χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης - Artificial Intelligent. Ακόμη μια φιλοδοξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με χρονικό όριο έως το 2030, σχετίζεται με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα προϋποθέτει ότι τουλάχιστον το 90% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, θα έχει καταφέρει να κατακτήσει τουλάχιστον ένα βασικό επίπεδο ψηφιακού μετασχηματισμού. Μέχρι το 2021 το ποσοστό ήταν 60% στο σύνολο των ΜμΕ σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Βέβαια από χώρα σε χώρα οι ρυθμοί και τα ποσοστά αλλάζουν, παρόλα τα παραπάνω είναι κοινά αποδεκτό ότι οι μικρομεσαίες φαίνεται να καθυστερούν σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες και αυτό αποτελεί μια τεράστια πρόκληση για την οικονομία. Τέλος, μέχρι το 2030, στόχος είναι να έχουν διπλασιαστεί οι νεοφυείς επιχειρήσεις στην Ευρώπη αλλά και η βελτίωση της πρόσβασής τους σε χρηματοδοτήσεις μέσα από την αύξηση των διαθέσιμων κεφαλαίων σποράς (seed capitals). Φαίνεται ότι το χάσμα μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών, Κίνας και Ευρώπης είναι ακόμα αρκετά μεγάλο και η Ευρώπη έχει ακόμα περιθώρια βελτίωσης προκειμένου να είναι ανταγωνιστική.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσίων υπηρεσιών:

Τέλος, λόγος γίνεται για την ψηφιοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας θέσει στόχους για τεχνολογική αναδιάρθρωση όλων των δεν θα γινόταν να παραλείψει τις κρατικές δημόσιες υπηρεσίες που αλληλεπιδρούν τόσο με τους πολίτες, όσο και με τις επιχειρήσεις. Η πανδημία ανέδειξε την ανάγκη για μια πιο εύκολη, αλλά και πιο ασφαλή, πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, ενώ παράλληλα η ταχύτητα με την οποία αναπτύσσεται η τεχνολογία προσφέρει ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τον μετασχηματισμό. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με το πολιτικό πρόγραμμα για την ψηφιακή δεκαετία που έχουμε ήδη αρχίσει να διανύουμε, έχουν τεθεί σαφείς στόχοι για τον μετασχηματισμό των δημοσίων υπηρεσιών. Έως το 2030 οι δημόσιες υπηρεσίες θα πρέπει να είναι εύχρηστες, στοχευμένες και με υψηλή διασφάλιση προστασίας της ανθρώπινης ζωής και των προσωπικών δεδομένων. Το ερώτημα ωστόσο δεν μπορεί παρά να τεθεί: η ψηφιοποίηση των βασικών κρατικών δημοσίων υπηρεσιών σημαίνει και περιορισμό της γραφειοκρατίας;

3.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

Η έννοια «της οικονομικής ανάπτυξης» είναι ιδιαίτερα σύνθετη και πολύπλοκη. Μάλιστα πολύ συχνά στον δημόσιο λόγο οι δύο έννοιες συγχέονται σε βαθμό μάλιστα να ταυτίζονται. Όπως έχει διακρίνει και ο Σουμπέτερ θα πρέπει να διαχωρίσουμε την μεγέθυνση από την ανάπτυξη, δηλαδή την απλή αύξηση του ΑΕΠ μιας χώρας από το μετασχηματισμό και την γενικότερη ευημερία της. Το βασικό διακριτικό χαρακτηριστικό είναι ότι η ανάπτυξη είναι ένα φαινόμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από την ασυνέχεια, ενώ η μεγέθυνση της οικονομίας σημαίνει την κλιμάκωση των οικονομικών μεγεθών, χωρίς όμως κάποια σημαντική αλλαγή στις παραγωγικές μεθόδους και, εν γένει, στην οικονομική δράση. Αντιθέτως, ο όρος της ανάπτυξης αναφέρεται στην «εισαγωγή νέων συνδυασμών» που συνδέονται με καινοτομίες, με την επινόηση νέων τρόπων και μεθόδων τέλεσης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Μάλιστα ο Σουμπέτερ αναδεικνύει πέντε διαστάσεις στις οποίες μπορούν να εντοπιστούν καινοτομίες, οι οποίες μπορεί να σημαίνουν την «ανάπτυξη»: 1) δημιουργία προϊόντων 2) εισαγωγή παραγωγικών μεθόδων 3) άνοιγμα αγορών 4) κατοχή πηγών προμήθειας πρώτων υλών ή ημικατεργασμένων προϊόντων 5) αναδιοργάνωση ενός βιομηχανικού κλάδου μέσω της δημιουργίας ή της καταστροφής ενός μονοπωλίου. Ο ίδιος δε συμπληρώνει ότι η ανάπτυξη μπορεί να προκύπτει και από την επενέργεια μη οικονομικών παραγόντων, όπως η αύξηση του πληθυσμού, οι ριζικές και ραγδαίες κοινωνικές ή/και πολιτικές ανακατατάξεις.

Στην ελληνική περίπτωση η παραγωγική ανασυγκρότηση συμπυκνώνει το σύνολο σχεδόν των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν η οικονομία και κοινωνία στην διαδικασία αναπαραγωγής τους: διαχρονικά προβλήματα διάρθρωσης του παραγωγικού μοντέλου, θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων, σχέσεις ανάμεσα σε παραγωγικούς φορείς και μεταξύ παραγωγικών φορέων και κράτους, αξιοποίηση του υποαπασχολούμενου ανθρώπινου και φυσικού παραγωγικού δυναμικού, επανατοποθέτηση στον διεθνή καταμερισμό εργασίας κλπ. Ως τέτοιος, αφορά το σύνολο των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων της χώρας, οι θέσεις, οι προτεραιότητες και οι διεκδικήσεις των οποίων καθορίζουν σημαντικές πλευρές του υπό διαμόρφωση νέου μοντέλου ανάπτυξης, εκφράζοντας τα στρατηγικά συμφέροντα των αντίστοιχων υποκειμένων σε μια «κοινωνική διαπραγμάτευση» με εξαιρετικά αποδυναμωμένα δημοκρατικά χαρακτηριστικά.

Συμπερασματικά, εάν επομένως λάβουμε υπόψη μας και τους μη οικονομικούς παράγοντες που προσδιορίζουν την οικονομική ανάπτυξη, μπορεί εύκολα να γίνει κατανοητός ο ρόλος και οι συνέπειες του διαλόγου ανάμεσα στις οργανώσεις που εκπροσωπούν διαφορετικές παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας και που ως εκ τούτου έχουν διαφορετικά «συμφέροντα». Εάν γίνει εφικτή και με ουσιαστικά αποτελέσματα μια τέτοια διαδικασία τότε πράγματι η οποία ανάπτυξη θα είναι περισσότερο ισόρροπη, χωρίς αποκλεισμούς για σημαντικές .

Βασικός στόχος λοιπόν θα πρέπει να είναι ο αναπροσδιορισμός των όρων του Κοινωνικού Διαλόγου. Προσπατούμενα γι' αυτό αποτελούν οι θεμελιώδεις αξίες και δεσμεύσεις του (προστασία της εργασίας, σταθερές και ασφαλείς

εργασιακές σχέσεις και εργασιακά δικαιώματα, αύξηση του μεριδίου της εργασίας στο προϊόν της οικονομίας, υπεράσπιση του κοινωνικού κράτους, δίκαιη και βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, περιβαλλοντική προστασία κλπ.). Η παραγωγική ανασυγκρότηση είναι η συλλογική διαμόρφωση, εφαρμογή και έλεγχος της στρατηγικής κατεύθυνσης και ο σαφής προσδιορισμός των στόχων- προτεραιοτήτων, του πλαισίου και των μηχανισμών λειτουργίας της παραγωγικής δραστηριότητας, που η κυβερνητική πολιτική έχει εκχωρήσει στους αυτοματισμούς της αγοράς και τα συμφέροντα του κεφαλαίου.

4.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης στην ολομέλεια που ακολούθησε αναπτύχθηκαν τα ακόλουθα ζητήματα:

Αρχικά, τονίστηκε ότι είναι πολύ πιθανόν ο κοινωνικός διάλογος, να μπαίνει σε μία καινούργια εποχή. Δεδομένου ότι οι σχέσεις στον εργασιακό χώρο παραμένουν ανταγωνιστικές, ο κοινωνικός διάλογος απαιτεί ισοδύναμη επικοινωνιακή βάση μεταξύ των δύο μερών και θα πρέπει να είναι δημοκρατικός και ισότιμος. Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι η πολυδιάσπαση μίας ενιαίας εκπροσώπησης των εργοδοτικών οργανώσεων στην ουσία είναι μη εκπροσώπηση. Η περίπτωση του ΣΕΒ χρησιμοποιήθηκε ως παράδειγμα, καθώς χαρακτηριστικά αναφέρθηκε πως έχει υιοθετήσει διαφορετική στρατηγική και δεν δέχεται να είναι μέρος μίας «παρέας εργοδοτικών οργανώσεων» που συνεχώς μεγαλώνει και χάνει ο ίδιος τη βαρύτητά του.

Επιπροσθέτως, συζητήθηκαν οι αλλαγές που σχετίζονται με τη μορφή της εκπροσώπησης των οργανώσεων σε εθνικό πλαίσιο, καθώς και η σχέση μεταξύ της ΕΣΣΕ και της ΓΣΕΒΕΕ επειδή στη διασπορά των εργασιακών συνθηκών υπάρχει κάτι που τους φέρνει κοντά π.χ. ο μόχθος του Έλληνα αυτοασπασολούμενου και του Έλληνα μισθωτού. Η εμπειρία του κοινωνικού διαλόγου λειτούργησε ως μία στρατηγική ενσωμάτωσης κυρίως για τις δυνάμεις των εργαζομένων.

Τέλος, προέκυψε η ιδέα ότι τοποθετούμαστε στη μετάβαση από τον ανταγωνισμό και την εποχή της διεκδίκησης στην εποχή της επιστημονικής τεκμηρίωσης και του κοινωνικού διαλόγου και από τη συμμετοχή των μελών στην εποχή της ανάθεσης και στη συναλλαγή με το κράτος.

Στη συνέχεια, αναδείχθηκε η ιδέα ότι ο κοινωνικός διάλογος είναι ζήτημα δημοκρατίας και ότι προϋποθέτει ισορροπία μεταξύ των μερών. Τονίστηκε η τεράστια ανισορροπία του συστήματος όχι μόνον εξαιτίας της κρατικής βούλησης αλλά εξαιτίας και των νομικών παρεμβάσεων. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων δεν είναι ακόμα σε καλή και επιθυμητή θέση ισχύος. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας είναι ένα μέσο αναδιανομής του εισοδήματος με αναφορά στον τουριστικό κλάδο. Έγινε αναφορά στον ψηφιακό μετασχηματισμό και στο γεγονός ότι μας φέρνει πιο κοντά στην ταχύτητα της πληροφόρησης, ωστόσο πρέπει να αναγνωρίζονται οι μεγάλοι κίνδυνοι (διευρυμένα ωράρια, απρόσωπη σχέση εργασίας).

Ακολούθησε παρέμβαση της εισηγήτριας, θέτοντας το ερώτημα: «Πόσο εύκολα μπορεί να διευκολύνει ο ψηφιακός μετασχηματισμός την επικοινωνία μεταξύ των εργαζομένων μελών ή μη των συνδικάτων;»

Στο σημείο αυτό, προέκυψε η ιδέα ότι απαιτούνται δύο βασικές προϋποθέσεις για τη μετάβαση σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο: Να δούμε τον πρόσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό ως μη ουδέτερες διαδικασίες, ως διαδικασίες οι οποίες επιταχύνουν τις ανισότητες (π.χ. περιφερειακές ανισότητες) και ως δεύτερη βασική προϋπόθεση, ο κοινωνικός διάλογος. Στη συνέχεια,

έγινε αναφορά στον κοινωνικό διάλογο και τη συσχέτισή του με τη συγκρότηση δημόσιας πολιτικής ενώ χρησιμοποιήθηκε ως παράδειγμα η μελέτη του Eurofound με θέμα τον τρόπο που διεξήχθη ο κοινωνικός διάλογος αναφορικά με τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Τέλος, αναδείχθηκε η ιδέα ότι η έννοια του μετασχηματισμού δεν έχει πάντα θετικό πρόσημο, ίσως περισσότερο συγκεντρωτικό χαρακτήρα.

Στο σημείο αυτό πρόσθεσε η εισηγήτρια έναν προβληματισμό, ότι τελικά έχουν ληφθεί πολλές αποφάσεις χωρίς ουσιαστικό διάλογο και έδωσε μία ιδέα να τεθούν άλλες ατζέντες εξαρχής.

5.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aranitou V. & Goulas Chr. (2021) «Peak level social dialogue and Covid-19: The European experience, the Greek case», Γενεύη, ILO, 2021.

Αρανίτου Β. (2012), *Κοινωνικός διάλογος και εργοδοτικές οργανώσεις: Από τη συνεργασία των κοινωνικών εταίρων στην ηγεμονία των 'αγορών'*, Αθήνα, Σαββάλας.

Aranitou V & M. Yiannakourou (2004), «Social dialogue in Greece», *About Greece*, Αθήνα, Ministry of Press and Mass Media, Secretariat General of Information, p. 257-263.

Αρανίτου, Β., «Η πολιτική επικοινωνία των ομάδων συμφερόντων: Θεσμική αναβάθμιση και δημοκρατικό έλλειμμα», στο Ζώρας, Κ. – Παναγιωταρέα, Ά. – Ποταμιάνος, Δ. – Σπουρδαλάκης, Μ. (επιμ.), *Δημοκρατία και ΜΜΕ*, Αθήνα, Λιβάνης, 2011.

Αρανίτου, Β., *Κοινωνικός διάλογος και δημοκρατία: Διάυλος αποικισμού της πολιτικής από την αγορά (;)*, Αθήνα, Νήσος.

Αρανίτου, Β., «Κοινωνικός διάλογος: Μια νέα κορπορατιστική διευθέτηση;», στο Μεταξάς, Α.-Ι.Δ. (επιμ.), *Πολιτική Επιστήμη: Διακλαδική και κριτική προσέγγιση της πολιτικής πράξης*, Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλας.

Δασκαλάκης, Δ., *Βιομηχανική κοινωνιολογία και βιομηχανικές σχέσεις*, Αθήνα, Αντ.Ν. Σάκκουλας, 2011.

Eurofound (2021), *Involvement of social partners in policymaking during the COVID-19 outbreak*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

ΟΚΕ (2020), ΣΧΕΔΙΟ ΓΝΩΜΗΣ ΤΗΣ ΟΚΕ ΕΠΙ ΤΟΥ «ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ - Στρατηγικές Κατευθύνσεις»

ΟΚΕ, *Κοινωνικός Διάλογος: «Εθνική Κοινωνική Αναπτυξιακή Συμφωνία»*, αρ. 1, Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2009-2010.

ΟΚΕ, *Ο κοινωνικός διάλογος στην Ελλάδα: Αποτίμηση _ Τάσεις _ Προοπτικές*, αρ. 86, Δεκέμβριος 2002.

INEMY-ΕΣΣΕΕ (2020), Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία Συνοπτικός Σχολιασμός και Προτάσεις

ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ (1^{ος} 2021), Παρατηρήσεις και Προτάσεις της ΓΣΕΒΕΕ επί του Σχεδίου Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία

ΙΝΕ- ΓΣΕΕ (2021), Οδηγός εργασιακών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

INE-ΓΣΕΕ (2020), Η μετάβαση της ελληνικής οικονομίας σε ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης. Μια εναλλακτική πρόταση στην Έκθεση Πισσαρίδη

IMF, *World Economic Outlook: Managing Divergent Recoveries*, April 2021.

Ιωάννου, Χ., «Η άνιση ανάπτυξη του ελληνικού συνδικαλισμού: Μια μικροοικονομική ερμηνεία για τις αποκλίνουσες τάσεις του», *Επιθεώρηση εργασιακών σχέσεων* 5, Αθήνα, 1997.

Ιωάννου, Χ., «Παγκοσμιοποίηση, περιφερειακές οικονομικές ενώσεις και κοινωνικές πολιτικές», *Επιθεώρηση εργασιακών σχέσεων* 7, Αθήνα, 1997.

Ιωάννου, Χ., «Πολιτική μισθών, συλλογικές διαπραγματεύσεις και απεργιακή δραστηριότητα στην Ελλάδα», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 68, Αθήνα 1988.

Ιωάννου, Χ., «Το εθνικό σύστημα εργασιακών σχέσεων στη μεταπολεμική Ελλάδα 1955-1967», στο *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)*, 4ο Επιστημονικό Συνέδριο, Αθήνα, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 1993.

Καζάκος, Π. (επιμ.), *Η Ελλάδα ανάμεσα*

Γ. Κουζής, *Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος*, Αθήνα, Gutenberg, 2007, Ν. Παλαιολόγος, *Εργασία και συνδικάτα στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, ΙΝΕ ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, 2006.

Μουδόπουλος, Σ., *Οι εργοδοτικές ενώσεις και η προβληματική της οργάνωσης των ελευθέρων επαγγελματιών*, Αθήνα-Κομοτηνή, 1994.

Σακελλαρόπουλος, Σ., *Η Ελλάδα στη Μεταπολίτευση: Πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις 1974-1988*, Αθήνα, Λιβάνης, 2001.

Σωτηρόπουλος, Δ., «Η εγγαστήριμη εξουσία: Η κοινωνία των πολιτών και κεντρικό κράτος στην Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία», στο Λυριντζής, Χ. _ Νικολακόπουλος, Η. _ Σωτηρόπουλος, Δ. (επιμ.), *Κοινωνία και πολιτική. Όψεις της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, Αθήνα, Θεμέλιο, 1996, σ. 119-138.

Σωτηρόπουλος, Δ.Α., *Κράτος και μεταρρύθμιση στη σύγχρονη Νότια Ευρώπη: Ελλάδα - Ισπανία - Ιταλία - Πορτογαλία*, Αθήνα, Ποταμός, 2007.

Τσακίρης, Θ., «Κράτος - Κόμμα - Συνδικάτα: Μεταξύ ενσωμάτωσης και αμφισβήτησης», στο Σπουρδαλάκης, Μ. (επιμ.), *Κοινωνική αλλαγή στη σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 2004, σ. 177-240.

Papadakis, K. and Ghellab, Y. (eds) (2014), [*The governance of policy reforms in Southern Europe and Ireland: social dialogue actors and institutions in times of crisis*](#), International Labour Office, Geneva: ILO, 2014.

Papadakis, K., Mexi, M. and Cauqui R. (2020), "Peak-level social dialogue as a governance tool during the COVID-19 pandemic: Global and regional trends and policy issues", Research Brief, ILO, Geneva 23 October 2020.

Wim, K., Έκθεση «Αντιμετωπίζοντας την πρόκληση: Η στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση» της ομάδας υψηλού επιπέδου, Νοέμβριος 2004.

6.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ	ΕΡΓΟΔΟΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ & ΣΥΝΔΙΚΑΤΑ ΘΕΣΜΙΚΗ ΘΕΣΗ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ
<p>1974-1984</p> <p><u>Δυσπιστία και προσαρμογή</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κρίση της παραδοσιακής βιομηχανίας • Εμφάνιση νέων μορφών εμπορίου • Επέκταση του δημόσιου τομέα • Κρατικοποιήσεις • Επεκτατική πολιτική 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναζήτηση νέων προοπτικών για την ανάπτυξη της βιομηχανίας (ΣΕΒ) • Εμφάνιση αντιθέσεων • Μαζική εξάπλωση νέων μορφών εμπορίου (ΕΣΕΕ) • Εσωτερικές πιέσεις και ανατροπές, «αποχουντοποίηση» οργανώσεων, προσπάθειες εκδημοκρατισμού, αποκατάσταση της νομιμότητας (ΓΣΕΒΕΕ) • Αίτημα για πλήρη εκδημοκρατισμό • Προσπάθεια για μαζικοποίηση και ανάδειξη των προβλημάτων • Προσπάθεια απόκτησης αυτόνομου λόγου (ΕΣΕΕ) • Προσπάθεια διασφάλισης των συμφερόντων της ιδιωτικής πρωτοβουλίας (ΣΕΒ) • Κατακερματισμός των αιτημάτων και των οργανώσεων (ΓΣΕΒΕΕ) • Διεκδίκηση οργανωμένης παρουσίας (ΓΣΕΕ) • Ψήφιση του Νόμου 1264 το 1982 (ΓΣΕΕ)
<p>1985-1992</p> <p><u>Οργανωτική προετοιμασία</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα 1985-1987 • Περιοριστικές οικονομικές πολιτικές • Λευκή Βίβλος της Εσωτερικής Αγοράς 	<ul style="list-style-type: none"> • Οργανωτικός «εκδημοκρατισμός» (ν. 1712/87) • Διεκδίκηση νέου ρόλου (ΕΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ) • Συσπείρωση των μελών γύρω από τις οργανώσεις • Ενίσχυση του ρόλου του ΣΕΒ ως συλλογικού οργάνου • Νομιμοποιημένη εκπροσώπηση του εμπορικού κόσμου • Διεκδίκηση λόγου σε ζητήματα γενικής πολιτικής, εσωτερική αναδιοργάνωση, υλοποίηση εκδημοκρατισμού (ΕΣΕΕ, ΓΣΕΒΕΕ)

<p>1993-1999 <u>Θεσμοθετημένη συμμετοχή στον κοινωνικό διάλογο</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συνθήκη Μάαστριχτ • Υλοποίηση Εσωτερικής Αγοράς • Αύξηση ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ • Αποβιομηχάνιση • Μείωση πληθωρισμού • Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) 	<ul style="list-style-type: none"> • Επιβεβαίωση των οικονομικών επιλογών των εργοδοτών με την προσαρμογή της ελληνικής οικονομικής πολιτικής στην ΟΝΕ • Η συμμετοχή παίζει πλέον καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής των οργανώσεων.
<p>2000-2009 <u>Ηγεμονία εργοδοτών</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκλήρωση ΟΝΕ • Εισαγωγή του ευρώ • Στρατηγική της Λισσαβόνας • ΕΠΜ • Συνθήκη της Λισσαβόνας • Γ΄ ΚΠΣ • ΕΣΠΑ 	<ul style="list-style-type: none"> • Επέκταση, ολοκλήρωση και εμπάθυνση θεσμών κοινωνικού διαλόγου • Σύγκλιση εργοδοτικών οργανώσεων • Αύξουσα συνεργασία εργοδοτών και συνδικάτων • Υπογραφή ΣΣΕ • Συναινετική ρύθμιση εργασιακών σχέσεων • Αντιφάσεις και ρήγματα στο πρόγραμμα της συναίνεσης (το πρόγραμμα του ασφαλιστικού) • Περιορισμός των εντάσεων μεταξύ των κοινωνικών οργανώσεων • Ανάληψη ρόλων στη χάραξη κρατικών πολιτικών από τους κοινωνικούς εταίρους • Κέντρα τεκμηρίωσης και δεξαμενών σκέψης (Ινστιτούτα)
<p>2010-2022 <u>Καρτέλ Κοινωνικών εταίρων</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μνημόνια • Οικονομική κρίση • Κατάργηση: συλλογικών διαπραγματεύσεων, κατώτατου μισθού, μετενέργειας, επέκτασης συλλογικών συμβάσεων. • Πανδημία • Αναστολή εργασίας • Επιστρεπτέες προκαταβολές • Ενεργειακή κρίση 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιορισμένη συνεργασία εργοδοτών και συνδικάτων • Σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των εργοδοτικών οργανώσεων • Αποσπασματικές συναντήσεις • Συνεργασία μεταξύ των Ινστιτούτων Κοινωνικών Εταίρων • Εμμένεια κοινωνικού διαλόγου

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Εμμανουήλ Μπενάκη 71 Α, 106 81, Αθήνα, Τηλ: 210 3327710, Fax: 210 3304452

 INE - ΓΣΕΕ www.inegsee.gr info@inegsee.gr

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISSN: 2732-9879
ISBN: 978-618-5668-70-9